RETALLOS DA MEMORIA
Asociación Memoria Histórica Democrática.

Coordinadores: Enrique Barrera Beitia e Bruno González Mauriz.

1ª Edición: Xuño do 2007.
Edita: EQUONA DESEÑO EDITORIAL, S.L.

Material Fotográfico: Memoria Histórica Democrática.

EQUONA DESEÑO EDITORIAL, S.L.
C/ Mugardos nº30 entrechán drta.
981 38 00 00
www.equona.com

Depósito Legal:
ISBN: 978-84-935882-0-5

PLÁCIDO CARRO SERANTES

Plácido Carro Serantes, en 1932.

Era fillo de Faustino Carro e de Eduarda Serantes. Naceu o 21 de xuño de 1903 en Serantes (concello anexionado na posguerra a Ferrol), na provincia da Coruña. Era un home miúdo, de pequena estatura (1.45 cms), cabelo loiro e ollos azuis. Aos 16 anos ingresou como aprendiz de mariñeiro na Mariña de Guerra e nos tests de aptitude para coller especialidade foi designado para artillería. Casou con Josefa Rodríguez e tiveron tres fillos: Plácido (mariño coma el), José e Fina.

Pasou por diversos ascensos, ata chegar ao emprego de Mestre de Artillería. A súa folla de servizos é irreprochable e brilante. É cualificado con nota de Ben a Moi Ben nos apar-

tados de aptitude profesional, aplicación, celo e amor ao servizo. En 1936, se atopaba destinado na Academia de Máquinas, exercendo funcións de Secretario dun Xuíz Militar no momento do seu procesamento.

O meu avó tivo unha actuación especialmente sobresainte na guerra de Marrocos, onde con 193 homes dunha dotación de 960 mariñeiros, distinguiuse xunto cun combinado da Mariña e do exército francés no desembarco e toma de Alhucemas, sendo condecorado coa Medalla de Prata do Mérito Naval. Estaba embarcado no acoirazado Alfonso XIII. Anteriormente servira no acoirazado Pelayo, na corbeta Nautilus e no cruceiro Carlos V. O 7 de marzo de 1932 embarcou no cruceiro Miguel de Cervantes. En 1933 desembarca para o Arsenal de Ferrol, sendo durante dous anos profesor instrutor de artillería. O último embarque tívoo no acoirazado Jaime I.

Lonxe de añorar as guerras en Marrocos, contaba que a partir do reinado de Fernando VII ata Alfonso XIII, a monarquía só trouxera desgrazas e penalidades a España, polo que a República era a esperanza da nación. Comentábame que con 16 anos xa tiña que tomar decisións de adulto e que prefeiriu marchar da casa polos problemas coa segunda muller do seu pai. Tiña que elexir entre ser un pobre desgraciado traballando a terra ou marcharse en busca dun futuro mellor.

- Placidiño, dicíame, a Monarquía levou á ruína un país que xa era pobre. Non te imaxinas a fame que pasaban familias enteiras.

Secretario de causas.

En contra da súa vontade, o meu avó foi secretario de causa no Xulgado Instrutor Permanente Nº1 de Capitanía Xeral.

Como tal, foi testemuña dos abusos cometidos pola Xustiza Naval. Algúns exemplos son significativos:

Causa 394/34. O comandante de garda acusa de desobediencia ao cabo de mariñería Ramón Montes Sierra, por negarse a facer traballos particulares para as oficiais. Estaba destinado no Cervera. A causa termina sobreseída dado que o artigo 326 da Lei de Axuizamento Militar da Mariña de Guerra, prohibe que os mariños fagan traballos que non lles corresponden. Pese á xurisprudencia da sentencia, non era un caso illado senón que se repetía, ata o punto de que outros catorce cabos do Cervera foron encausados polo mesmo motivo.

Causa 6/35. Bastante rocambolesca, instruida inicialmente pola desaparición dun cargador de mauser (o fusil empregado polo exército) e derivada finalmente a pescudar a desaparición das duchas da mariñería. Como engadido, roubos de tazas de café na cámara de oficiais do torpedeiro Nº-7 (no que estaba destinado o alférez de navío Antonio Azarola e Fernández de Félix, o fillo de contraalmirante fusilado polos franquistas) e outros materiais. A mariñería comunicou que estes roubos viñan de moi antigo. Como sospeitosos desfilan pola cámara do comandante do buque os mariñeiros, cociñeiros e o cabo de compras, pero non os oficiais. Un tercio da tripulación resultou arrestada.

Causa 52/35. Acúsase de suposta deserción ao mariñeiro fogonero José González Lorenzo, pertencente á dotación do Arsenal. O delito consumouse o 7 de febreiro de 1935. O xefe do Estado Maior do Arsenal e Axudante Maior, o capitán de navío Ángel Suanzes, comete nesta causa unha gravísima irregularidade, que non lle pasou desapercibida ao meu avó. Estaban nomeados tres tenentes de navío do acoirazado Jaime I para fallar na devandita causa a sentencia, cando de ma-

neira rocambolesca son substituídos polos tenentes de navío Guillermo Rodríguez Gómez, José Patricio Montojo e Juan Romero Manso. Parece ser que os substituidos eran proclives a unha sentencia absolutoria. Cos novos nomeamentos o fogoneiro resultou condenado a dous anos de recargo no servizo. Saltáranse á toureira as súas propias ordes e terminaron condenando ao reo a unha recarga de dous anos no servizo.

Causa 138/35. Esta causa debía ser levada en todo caso por un tribunal de xurisdición penal civil. Os feitos, xulgados en Ferrol, teñen lugar o 16 de febreiro na ría de Fuenterrabía. En síntese, un enfrontamento entre mariñeiros guipuzcuanos acerca do uso de determinadas artes de pesca. Esta causa evidenciaba que a Mariña española se implicaba en tarefas que non eran da súa competencia, e das que perfectamente podían ocuparse as forzas da orde pública. Neste caso, os mariñeiros tiraron á ría uns prismáticos do Torpedeiro T-9 , o que a Mariña considerou como delito militar.

Un día presentáronme a unha persoa e este señor, ao saber que fóra o seu neto, díxome:

- O teu avó foi unha persoa que axudou a moita xente para que non a encarcelasen.

Esta mesma opinión me foi dada por outras persoas. Pensando en como o meu avó lles axudou, pensaba que podía ter sido trampeando actas, pero tras consultar con algúns historiadores, máis ben creo que debeu ser pasando información aos parentes dos reos para que buscasen os avais axeitados ou coñecesen circunstancias de especial relevancia.

Traballar como secretario de causas enriqueceu o coñecemento que o meu avó tiña sobre os vicios e defectos de funcionamento da Mariña e concienciárono aínda máis da necesidade de reformala. Por se non fose suficiente a información

que obtiña como secretario de causas, como propio cidadán podía ter coñecido con anterioridade, lendo o semanal ferrolán “Renovación” dos días 10 e 25 de setembro de 1932, os negocios efectuados por mandos da armada coa ferralla que procedía dos desguaces de barcos como o Carlos V, Cataluña, Nautilus, etc, sen que se atendese á recomendación de investigar.

As reformas do goberno republicano na Mariña de Guerra.

De terse levado a cabo as reformas previstas polo goberno republicano, non só se lograría unha Escuadra máis eficiente, senón que tería posto punto final a unha serie de malos usos por parte do Corpo Xeral da Armada para o Corpo de Suboficiais e Clases Auxiliares.

O Corpo Xeral era un couto pechado en beneficio dalgunhas familias tales como os Cervera, Jaúdenes, Pita, Pery, Antón e outros. Este Corpo Xeral, co seu forte espírito da clase, non respectaba aos Corpos Técnicos e boicoteaba o seu acceso ao corpo de oficiais, que desta maneira, non podían avanzar nas súas carreiras na promoción dentro da Mariña.

Introducíronse algunhas reformas para racionalizar a disciplina e moderar friccións sen perder eficacia operativa, tales como:

a. Prohibir aos oficiais impoñer castigos, reservando o devandito dereito unicamente ao comandante do buque, tal como ocorría nas mariñas alemá, francesa ou inglesa. Os oficiais españois trataban despectivamente á mariñería, abundando os maltratos psicolóxicos e isto creaba un crecente odio entre uns e outros.

b. Extensión de privilexios para os francos de sábados e limitar as gardas.

c. Facer extensiva á mariñería o importe económico das racións que non se consumisen a bordo, unha das maiores queixas da mariñería, consciente de que as racións que quedaban repartíanas os mandos.

Os suboficiais e as clases auxiliares estaban desexando a introdución de novas reformas anunciadas, para que os mestres de todas as especialidades puidesen chegar a ser oficiais. Eran aspiracións xustas de boa parte dos compoñentes da Mariña; dar entrada a todas as clases sociais sen importar os apelidos dos futuros aspirantes a Oficiais. Tal era o caso do meu avó, de condición humilde, ao que o caduco sistema lle viñera vetando – pese aos seus méritos – o ingreso nos cursos de oficiais durante os anos anteriores. De feito e grazas ás reformas iniciadas, no verán de 1936 estaba terminando os estudos para o ascenso a oficial.

Os sucesos de Xullo de 1936.

Ao ser secretario dun xuíz militar, Plácido Carro Serantes era o suboficial de garda no edificio de Intendencia. O día 20, entrou ás 9.00 horas da mañá e se atopou na planta baixa cos mariñeiros as súas ordes, observando que estaban atemorizados. Díxolles que non tivesen medo e que pechasen as portas e que no caso de que algúns civís quixesen entrar no edificio, que non lles disparasen, porque el se encargaría de dialogar con eles.

Máis adiante lémbralles que os militares deben obediencia ao goberno lexitimamente constituído e que se os oficiais do exército queren rebelarse, eles non deben secundarlos nese delito. Avísalles que se soan tres bombas de palenque é sinal de que os mandos intentan dar o golpe de estado en Ferrol, que a mariñería fiel á República e civís faranlles fronte e que eles deben estar co pobo.

O 21, é chamado á Capitanía e alí se viu envolto nun tiroteo entre os soldados golpistas do edificio e os leais ao goberno que lles disparában a partir do acoirazado España. Plácido Carro, con risco da súa vida arrastra a un soldado malferido ata a enfermería.

Ata aquí todo o que se pode afirmar, porque os sucesos están envoltos nunha neboeira e nunca se me deron detalles máis concretos.

A detención do meu avó, o xuízo e a depuración das clases auxiliares.

Os consellos de guerra da mariña carecían de calquera garantía procesal, era unha pura farsa, estando os reos sentenciados de antemán. Se teño que agrupar os defectos xeralizados, sería estes:

- Os fiscais (Hernán Barbadillo, J García Rendueles e Luciano Conde Pumpido) daban plena validez ás probas de cargo, sen comprobar a súa veracidade. Trataban desconsideradamente aos condenados e máis que probar a súa culpabilidade, basculaban neles a necesidade de demostrar a súa inocencia. Considerábase antipatriótico poñer en dúbida informes da Garda Civil, a Falanxe e dos párrocos.

- As confesións obtíñanse con torturas, malos tratos e coaccións ás testemuñas. Estes eran ameazados e ás veces sancionados economicamente por facer declaracións contrarias aos fiscais.

- Os defensores, nun 90% dos casos, non eran avogados senón oficiais de baixa graduación. O meu avó tivo sorte porque o defendeu un capitán, Constantino Lobo Montero, que tivo un comportamento bastante humán.

O meu avó foi detido o 25 de xullo de 1936 no seu do-

micilio pola Garda Civil, en presenza da súa muller e do seu fillo (é dicir, do meu pai). Estaba acusado por catro mariñeiros. Un deles, José Manuel Coira Sanjurjo, asinou unha acusación contra Plácido Carro, alegando que deu ordes de non disparar se os civís querían entrar e dicíndolles que se escoitaban tres bombas de palenque, era o sinal para que as dotacións do España, Cervera e do propio Arsenal se rebelasen contra os seus mandos e que deberían unirse a eles contra os soldados de artillería, que eran fascistas. Esta acusación é posteriormente referendada, coas mesmas palabras polos mariñeiros José Posada Fernández, José Ramón Casal Rodríguez e Rodrigo Seco Vilariño. ¿Por que o delataron?. A parte da cultura do chivatazo, tan firmemente arraigada na España daqueles anos, é bastante probable que fosen presionados ou coaccionados por algún superior.

O fiscal, Luciano Conde Pumpido, acusará ao meu avó de sedición en grao de tentativa, pedindo 20 anos de cárcere, insistindo en que era coñecedor do asalto que a poboación civil preparaba contra as instalacións de Intendencia sen que tivese o valor de avisar aos seus superiores. Tamén o acusába de ter amizade con José Domínguez, o fillo dun mestre da Graña, que era de esquerdas. Quería saber especialmente quen era o garda civil que acompañaba a José Domínguez. Era evidente que fora vixiado, pero o meu avó non o quixo delatar aínda que sabía quen era.

É de recalcar o cinismo desta formulación, xa que como quedou demostrado, foron os militares os que dan un golpe de estado, intentando opoñerse ao mesmo, unha parte dos militares e os civís leais ao goberno. O fiscal dá a volta á realidade: son militares e civís de esquerdas os que intentan dar un golpe revolucionario e o exército ten que defenderse. Se a esquerda xa estaba no poder ¿para que ían a dar un golpe?

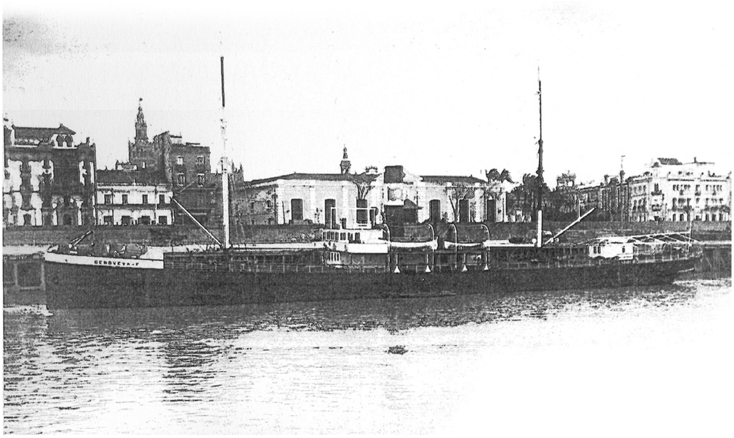
A acusación refórzase polas testemuñas dalgúns mariñeiros que afirman ser abordados na rúa por algúns civís que lles preguntaban se Plácido Carro estaba de Garda en Intendencia, do que se deduce que estaba implicado. Estas persoas nunca foran identificadas.

Constantino Lobo Montero, fora nomeado avogado defensor unha hora antes do comezo do xuízo, sen apenas tempo de preparar a defensa. O meu avó non se fiaba do defensor que lle asignaran, porque desconfiaba del. Fixo ben, porque Constantino Lobo era o militar que actuando de avogado defensor, obtiña mellores resultados par aos seus patrocinados.

Alegou que a orde dada aos mariñeiros de non disparar aos civís –tal e como relataba o fiscal– fora unha boa actitude de temperanza por canto persegue evitar un matanza. Fai ver que acode ao edificio de Capitania en solitario e que esta é unha rara decisión para as acusacións que padece o seu patrocinado: - ¿Si mi patrocinado estuviese metido de lleno en el asalto al edificio de intendencia, íba a ir sólo al Estado Mayor con una orde del oficial de guardia y precisamente media hora antes de los sucesos?.

Plácido Carro Serantes, con 33 anos tiña un expedente militar moi bó, constando as súas aptitudes como "muy buenas". O grao militar que lle correspondía era o de tenente. De seguir a súa carreira militar en activo, remataría coa graduación de "Jefe", equiparado a capitán de corbeta. Sen embargo, o avogado defensor pediu que a sentencia levase aparellada a perda da carreira militar. Ao comezo non a pediu. Isto é moi sospeitoso e dá pé a pensar que era o que realmente perseguían. É bastante probable que houbese un pacto baixo corda entre o defensor e o Tribunal.

Cando falei co Almirante Fernando Moreno (fillo de Francisco Moreno) díxome que os mariños que tiñan concedido

Vapor Genoveva Fierro, que foi buque prisión na ría de Ferrol.

un ascenso inmediato superior, no caso de ser xulgados, quedaban automáticamente co grao antigo.

O xuíz Instrutor era Manuel Pita da Veiga, o Presidente do Consello de Guerra era a capitán de navio Antonio Samper Lapique e como vocais actuaban o tenente de navio José Sainz Cerizana e os capitáns de infantería Arsenio López Barreiro, Manuel Auz e Gerardo Barros. O vocal relator era o tenente coronel auditor da Armada, Jesús Cora e Lira.

Ao preguntarlle se ten algo que dicir, o meu avó respondeu:

- Non cometín máis delito que servir fielmente ao goberno legal da República.

É condenado en xuízo celebrado o 12 de agosto a 12 anos e un día polo delito de "tentativa de sedición". O 21 de setembro pasa detido ao buque – prisión Plus Ultra e posteriormente é enviado á prisión da Escollera. Terminará a súa condena no penal gaditano de Catro Torres, a onde viaxou nas

bodegas do Vapor Ulia, llevou tras tres días de navegación a 257 presos republicanos (entre eles Plácido Carro Serantes), ao penal gaditano de 4 Torres. A travesía durou varios días, sen espazo para poderse mover os moitos presos que nel ían.

Na prisión, o xantar consistía en sopa de cañotos de verdura e pan con mofo. Viu como algúns dos seus compañeiros cazaban e xantaban ratas. A cadea estaba illada, de maneira que a comida e os familiares chegaban nuns "bombos", unha especie de batea, da que tiraban os presos cunha corda. Polas noites sacaban a algúns presos dos seus respectivos dormitorios e ás veces miraba polo ventanuco. Moitos deles non volvían máis porque eran fusilados. Algúns saían chorando e outros berrando ¡Viva a República !. Un dos seus compañeiros de cela, condenado a morte, como sabía que o meu avó non ía ser fusilado, díxolle:

- Carro, quero que cando saias libre, vaias á miña casa e lle dígas á miña muller que trate de seguir adiante e que lle díga á nosa filla que o único malo que fixo o seu pai foi ser leal a un goberno que defendía causas máis humanas e xustas en beneficio do pobo.

A miña avoa Josefa tivo que poñerse a traballar xunto co meu pai que tiña 13 anos para levar algo de diñeiro á súa casa. Os dous irmáns pequenos quedaron a cargo dunha tía que vivía en Cedeira e estaba casada cun mariño. A verdade é que tanto o meu avó como a miña avoa eran moi apreciados na Graña e houbo moita solidariedade dos veciños. Tiñan na casa unha das dúas radios do pobo e a xente acudía á casa a escoitala. Logo foi confiscada. O meu pai axudaba á súa nai a encher sellas (recipientes de madeira) na fonte da Graña e levábaas ás casas. Tamén axudaba a cultivar a terra a outras persoas, recibindo a cambio alimentos. O meu pai – sendo un neno – traballaba picando area preto da Graña, para facer

pedramol, que se utilizaba para fregar cacharros de cociña. Tamén facían rollos de estropallo e os vendía nas tendas.

A primeira vez que fun consciente de que o meu avó tivera un xuízo foi unha tarde na Graña. Cando quería falar co meu pai disto, sempre me daba longas. O meu avó traballaba de peón albanel en obras civís, nunha empresa coñecida como "A Bilbaina" e con Julio Pisos, o constructor do Hotel Almirante. Tamén era o que manexaba a cámara cinematográfica no cine da Graña e pasou a traballar en Obras Públicas. Admirábao porque era sorprendente como un home tan pequeno manexaba con tanta forza e destreza o pico e a pa, co porrón branco de auga ao lado. Recordo o seu traxe, a súa gravata negra e a súa característica boina, co pito de liar.

Cando o visitabamos na súa casa da Graña, o primeiro que facía era meter os animais no curral. A súa horta – con froiteiros e hortalizas - era un edén onde reinaba a paz e a harmonía, pero un día foi o escenario dun dos recordos máis tristes que teño. Fun testemuña dunha violenta discusión entre o meu pai e o meu avó. Pode que a mecha fora un problema laboral en que se metera o meu avó ao defender a uns compañeiros en demanda de melloras laborais e salariais. Non chegou a ser xulgado pero estivo retido na comisaría.

- Non ves papá o que che pasou? Para que te metiches en nada! Cando aprenderás!

A resposta do meu avó foi tan fulminante que lle contestou ao meu pai:

- Vaite agora mesmo desta casa! Non te quero volver ver máis.

A miña avoa Josefa parecía a Virxe da Dolorosa e, chorando, díxolle ao meu avó:

- Placidiño, non fagas iso home, non ves que é o teu fillo.

E volvéndose chorando ao meu pai, dicíalle:

- Ai, meu fillo!, non vos marchedes.

O meu pai dixo:

- Non te preocupes, agora mesmo me vou e xa non volvo máis.

Eu non comprendín o que pasaba. Ao mes apareceu o meu avó por sorpresa e fundíronse nunha forte aperta. Máis tarde pregunteille.

- Avó, por que te botaron da Mariña ?

- Placidiño, foi porque me denunciaron unhas persoas nas que eu confiara.

É probable que o meu pai e o seu irmán lle botasen en cara que polas súas simpatías republicanas foran prexudicados. O meu pai entrou na Mariña e chegou a subtenente do Corpo de Máquinas. Ao pedir o ingreso, a policía estivo facendo preguntas para elaborar o preceptivo informe. Para el, a dor máis profunda sobreviulle cando se viu abandonado por algúns dos seus propios compañeiros de armas, quen en outros momentos o buscaran para pedir e obter axuda.

O motivo de fondo.

A represión e condena exercida por parte dos militares golpistas, contra un numeroso grupo de oficiais da Mariña de Guerra, leais á República, entenderase mellor se comprendemos o profundo calado que tiñan as reformas previstas polo goberno republicano. O 75% dos corpos auxiliares da Armada (Condestables, Maquinistas, Contramestres e Auxiliares) foron depurados polos golpistas, padecendo fusilamientos, penas de prisión e expulsión da carreira militar. Desta manei-

ra garantíase que as grandes familias que controlaban o Corpo Xeral seguisen administrando a Mariña coma se fose o seu pazo particular, como corresponde a unha caste encumbrada por riba do resto da sociedade, á que miran con desprezo.

O meu avó formaba parte do colectivo a depurar, porque aínda que o seu xuízo foi unha auténtica farsa, non cabe falar de erro, xa que estaba na lista negra dos profesionais da mariña que debían abandonala forzadamente. O xuízo militar sumarísimo condenouno á perda da súa prometedora carreira militar e a 12 anos de presidio. De ter seguido na Mariña tería acadado a graduación de capitán de corbeta (comandante),coma xa dixen anteriormente. Ata o día da súa detención a súa folla de servizos era impecable xa que tiña unha media de Moi Ben.

Agora, sinto unha profunda pena de que o meu pai estea morto e non poida ver todos os documentos do expediente, que demostran que o xuízo era unha farsa. Para min, coñecer a causa 21/36 foi unha experiencia marabillosa, por canto restablece plenamente a dignidade do meu avó. Xa coa chegada da democracia, e a título póstumo, restituíuselle o grao militar ao que tería chegado.

Algúns fillos dos que no seu día se sublevaron contra un goberno legalmente constituído, seguen distorsionando os feitos. Por iso, síntome obrigado a reivindicar a figura do meu avó, un militar leal á República.

Plácido Carro Lamas